PAŃSTWOWE TEATRY LALEK - TEATR „GROTESKA"

„IGRASZKI Z DIABŁEM"

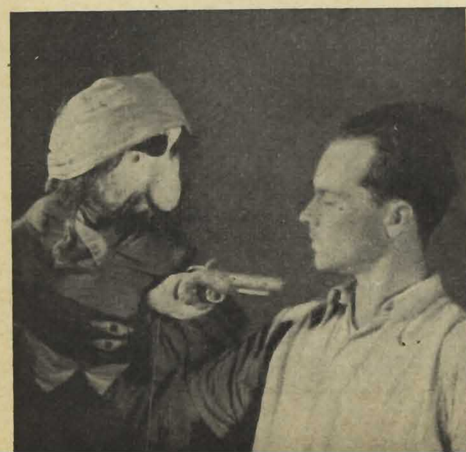
Wrzesień 1952

Marcin Kabat — Stanisław RYCHLICKI

Kasia — Anna TOMSCHEY

Disperanda — Leokadia SERAFINOWICZ

Pustelnik — Franciszek PUGET

„Igraszki z diabłem“ w „Grotesce“

Teatr lalek „Groteska“ ma w swoim repertuarze sztuki, które z powodzeniem prezentował dorosłej publiczności, jakkolwiek obliczone one były na widownię młodzieżową lub dziecięcą. Taki „Cyrk Tarabumba“, „Konik Garbusek“ czy wreszcie „Nowe Szaty Króla“ znalazły u dorosłych pełny poklask i przychylne oceny krytyków teatralnych, operujących kryteriami artystycznymi teatrów dramatycznych. Nowa premiera przynosi nowy eksperyment. Otóż Kraków poraz pierwszy zobaczy widowisko lalkowe w całości przeznaczone dla dorosłego widza. Trzeba przyznać, że mało jest utworów nadających się do adaptacji na użytek sceny lalkowej i stąd też teatry lalkowe nie zajmowały się bliżej dziełami tworzonymi na scenę dramatyczną. „Igraszki z diabłem“ komedia pisarza czeskiego Jana Drdy należy jednak do tej nielicznej grupy sztuk dramatycznych, które nie tylko nie tracą na swych walorach artystycznych w teatrze lalek, ale w wielu momentach poważnie zyskują. Kto widział tę komedię w inscenizacji schillerowskiej lub zna ją z wydania książkowego, kto poznał jej fabułę i postaci, nie może mieć co do tego żadnych wątpliwości. Prostota wątku, nieskomplikowany rysunek bohaterów, tak dobrze znanych wszystkim ludom słowiańskim z ich baśni i legend, niezwykła barwność widowiska stanowiącego zabawny splot rzeczywistości i fantazji, charakterystyczny humor i komizm tej sztuki — wszystko to sprawia, że przed inscenizatorem jej w teatrze lalek otwiera się wielkie pole do popisu. Teatr lalek, jak żaden inny teatr ma pełne możliwości stworzyć z tej komedii widowisko o najwyższym poziomie plastycznym, muzycznym i technicznym.

„Igraszki z diabłem“ to dla polskiego widza rodzaj sztuki raczej nieznany. Jest to jak gdyby komedia, czy nawet farsa ludowa, daleka jednak od wzoru polskiej komedii rybałtowskiej, czy igrów. Nowoczesność i odrębność „Igraszek“ po-

lega na pomysłowym wykorzystaniu ludowych wątków baśniowych, świetnej stylizacji naiwnego prymitywu. Te cechy czynią z komedii Drdy widowisko popularne, przepojone naturalną prostotą i wdziękiem, tryskające mądrym, ludowym humorem. Jednocześnie autor wykorzystał skłonność fantazji ludowej do konstruowania nadprzyrodzonego świata legend na wzór stosunków panujących na ziemi i skarykaturyzował postaci diabłów i aniołów, piekło i niebo, uzyskując niezawodne efekty komediowe. Obraz walki dwóch równie śmiesznych stronnictw w piekle pod rządami zramolałego Belzebuba, figurki diabłów z akademickim wykształceniem i prostych diabłów wsiowych, postać zbója Sarki Farki, rzekomego świętego pustelnika i bajkowej królewny, pragnącej żyć takim życiem, jak pełna temperamentu służebna Kasia — wszystko to unowocześnia wątki ludowe, odsuwa je na pewien konieczny dziś dystans, pozwala się nimi bawić. Autorowi w sztuce udaje się przeprowadzić w komedii niektóre naiwne, może zbyt poetyzujące a nie rzeczywiste, lecz ze zdrowych korzeni wyrastające morały ludowe. Marcin Kabat wydziera Sarkę-Farkę-zbója niebu, a świętoszkowatego pustelnika piekłu po to, aby ich na swój sposób ukarać. Rodzaj zadośćuczynienia został podyktowany zdrowym prostym rozsądkiem Kabata. Obydwaj bowiem winowajcy, zdaniem jego, mają sporo do odrobienia za całe życie nieróbstwa, pasożytowania i występowania przeciw temu co prawdziwie ludzkie. „Chleb niebieski" pustelnika i rozbój Sarki-Farki pokonała zdrowa i silna filozofia człowieka z krwi i kości, chłopa który się nikogo i niczego w życiu nie bał.

Gdybyśmy chcieli scharakteryzować utwór Drdy jak najzwięźlej, trzebaby go nazwać komedią o prostym człowieku wyzwolonym z przesądów i strachów. Człowiekiem tym jest Marcin Kabat pełen wigoru i humoru weteran wracający z wojny do domu. Nie lęka się ani straszliwego w ludzkiej opinii zbója, ani edukowanych czy wsiowskich diabłów, kpi sobie z wszystkich potęg piekielnych a Anioła Teofila traktuje jako kolegę. W sposób pomysłowy i dowcipny wykorzystuje siły niebieskie i piekielne, do dania nauczki leniom żerującym na ludzkiej naiwności i bezdusznym faryzeuszom, którzy nie umieją ocenić i kochać człowieka a drapują się w togi jego sędziów. Raz tylko szarpnie nim lęk, gdy zetknie się z bezmiarem szatańskiego okrucieństwa ale wtedy zdobywa się na bohaterską decyzję. Przemawia wtedy jak człowiek świadomy swej prawdziwej godności, nie sprzeniewierzy się tej godności nawet pod naciskiem najokrutniejszego terroru. Kabat ratuje się dzięki swej odwadze z mocy piekielnych. Stanowi sam o swym losie, nie poddając się żadnym nadprzyrodzonym siłom. Jest to jeden z momentów komedii, w których kończą się baśniowość i igraszki z postaciami wysnutymi z legendy i ludowej fantazji a dochodzi do głosu głęboka prawda o człowieku i jego życiu na ziemi. W samym Marcinie dał bardzo prosto i w stylu sztuki zarysowany ideał człowieka, jako jednostki śmiałej i zaradnej, patrzącej trzeźwo na świat i ludzi, ujmującej przez swą prostotę mądrość, szczerość swoich intencji i ofiarność, z jaką staje w obronie bliźnich. Tymi rysami, i takimi barwami maluje swoich bohaterów lud w swych baśniach i poetyckiej fantazji. Drda poszedł wiernie po tej linii i osiągnął doskonały wyraz artystyczny. Wynik ten jest tym lepszy, że przecież Kabat otrzymuje za towarzyszkę życia Kasię, dziewczynę niemal tak samo nieustraszoną jak on sam. Ale jej pakty z diabłami, brawurowa jazda do piekła na grzbiecie wiejskiego diabła, wynikają z jej nieposkromionej ochoty do żeniaczki. Z tych źródeł wypływające męstwo daje już tylko efekt komiczny. „Igraszki z diabłem" są komedią, w której grają anioły i diabły, gdzie widzimy dwa przeciwstawne obozy: niebo i piekło ale gdzie ludzie walkę o dobro przeciw wszelkiemu złu rozstrzygają sami czerpiąc do niej siłę z tych wartości, które nosi w sobie istota ludzka. I to głębszy sens komedii czeskiego pisarza, ukryty za bogatymi kulisami widowiska, ale nieustannie obecny w słowach i czynach głównej postaci sztuki — Marcina Kabata. Dowcipna i pełna uroku forma komedii jest zasługą talentu pisarskiego Drdy, autora „Miasteczka na dłoni".

Inscenizacja schillerowska potraktowała „Igraszki" groteskowo. Inscenizacja krakowska starała się wydobyć koloryt ludowej sztuki opierając się na fantastyce baśniowej. Sens jednak pozostał ten sam zwycięstwo człowieka, zdrowy rozsądek ludzki i umiłowanie prawości w godnym stosunku człowieka do człowieka.

Rok 1952

Rok 1952

JAN DRDA

„IGRASZKI Z DIABŁEM"

sztuka w 3-ch aktach, 10 odsłonach

w tłumaczeniu ZDZISŁAWA HIEROWSKIEGO i adaptacji WŁADYSŁAWA JAREMY

Postacie sztuki:		Prowadzenie rąk lalki:
Marcin Kabat	Stanisław RYCHLICKI	Tadeusz WALCZAK
Kasia	Anna TOMSCHEY	Stefan STOJAKOWSKI
Pustelnik	Franciszek PUGET	Roma STOJAKOWSKA
Disperanda	Leokadia SERAFINOWICZ	Stefan STOJAKOWSKI
Sarka-Farka	Leszek ŚMIGIELSKI	Stefan STOJAKOWSKI
Lucjusz	Juliusz WOLSKI	
Solfernus	Zbigniew POPRAWSKI	Roma STOJAKOWSKA
Belzebub	Franciszek PUGET	Leokadia SERAFINOWICZ
Belial	Stefan STOJAKOWSKI	

Postacie sztuki:		Prowadzenie rąk lalki:
Omnimor (diabły wiejskie)	Tadeusz WALCZAK	
Karborund (diabły wiejskie)	Stefan STOJAKOWSKI	
Anioł Teofil	Roma STOJAKOWSKA	Stefan STOJAKOWSKI
Łowczy	Zbigniew POPRAWSKI	
Kusząca	Stefan STOJAKOWSKI	Tadeusz WALCZAK
Myśliwi	Tadeusz WALCZAK Leszek ŚMIGIELSKI Juliusz WOLSKI	
Służba piekielna	Tadeusz WALCZAK Leszek ŚMIGIELSKI	

Inscenizacja i reżyseria — Władysław JAREMA

Asystent reżysera — Leokadia SERAFINOWICZ

Projekty lalek: L. MINTICZ

Projekty dekoracji: K. MIKULSKI, J. SKARŻYŃSKI

Brygadier sceny: Fr. SKOŚ Inspicjent: J. OCIEPIŃSKA

Muzyka: Prof. K. MEYERHOLD

Orkiestrą dyryguje: Prof. K. MEYERHOLD

Światło: J. JEZIERSKI i K. OCIEPIŃSKI

Lalki i dekoracje wykonano w pracowni teatru pod kierownictwem L. MINTICZ i K. SKOSIA

Kierownik literacki: T. KWIATKOWSKI

Kierownik plastyczny: K. MIKULSKI

Dyrektor artystyczny: Z. JAREMOWA

Dyrektor administracyjny: W. MARENDZIUK

Przerwy po IV, VI i VIII obrazie

TROCHĘ HISTORII i STATYSTYKI

W dniach 26 do 30 czerwca br. odbył się w Warszawie pierwszy Ogólnopolski Zjazd Lalkarzy zorganizowany przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i Centralny Zarząd Teatrów, na którym przedyskutowano najważniejsze problemy dotyczące stale rozwijającego się ruchu lalkarskiego w Polsce. Obrady rozpoczęto referatem J. Całkowej, w którym referentka poruszyła zagadnienia repertuarowe i artystyczne teatru lalek. W dyskusji wzięli udział przedstawiciele teatrów, wybitni teoretycy sztuki i lalkarze wszystkich ośrodków lalkowych tak zawodowych jak i ochotniczych. Dyskusję podsumował dyrektor Centralnego Zarządu Teatrów J. Pański podkreślając wysoki poziom obrad. Zwrócił również uwagę na wybitnie społeczny charakter pracy polskich lalkarzy i na zadania jakie otwierają się przed teatrem lalek przy propagowaniu ideałów walki o pokój i realizację Planu Sześcioletniego, najważniejszego zagadnienia odbudowy kraju. Dyr. Pański stwierdził, że lalkarze winni w swej pracy dołożyć wszelkich starań, aby sztuki w teatrze lalek stały zawsze na wysokim poziomie ideologicznym i artystycznym.

W czasie trwania zjazdu odbyły się pokazy przedstawień teatrów lalek. I tak teatr „Guliwer" (Warszawa) wystawił „Guliwera w Krainie Liliputów" T. Sowickiego wg. Swifta, teatr „Arlekin" (Łódź) — „Sambo i Lew" Franta i „Dzielny Gród" Gabego, Teatr „Pinokio" (Łódź) — „Pieśń Sarmiko" Sznejderowej, Teatr „Lalka" (Warszawa) — „Zielony Mosteczek" Zaborowskiego, krakowski Teatr „Groteska" wystawił w ramach pokazów „Baśń o Pięciu Braciach" Obrazcowa i „Szewca Dratewkę" W. Jaremy wg Kownackiej. Ponadto „Groteska" dała w Warszawie przedstawienie „Igraszki z diabłem" Drdy, jako widowisko nie wchodzące w oficjalny program zjazdu.

* * *

Założyciel i reżyser teatru „Groteska" Władysław Jarema został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi za wybitne osiągnięcia i pracę w teatrze lalek.

* * *

W najbliższym czasie „Groteska" przystępuje do realizacji sztuki Sznejderowej „Złocisty Baranek", oraz do inscenizacji widowiska pt. „Nowy Guliwer" Wł. Jaremy i K. Filipowicza nagrodzonej na Konkursie Ministerstwa Kultury i Sztuki za sztukę dla teatrów lalek.

W Warszawie zmarł Julian Mikołajski kierownik pracowni lalkarskiej teatru „Lalka". W zmarłym tracą teatry lalek wybitnego fachowca, twórczego pracownika i najlepszego kolegę. Cześć jego pamięci.

* * *

Na zebraniu z okazji Święta Zlotowego Młodzieży część zespołu aktorskiego „Groteski" zobowiązała się napisać, wykonać lalki i dekoracje i wystawić sztukę dla dzieci na tematy szkolne. W najbliższym czasie sztuka ta pt. „Hura 15 : 0" pióra L. Śmigielskiego i K. Zwolińskiego wejdzie w repertuar teatru. Zobowiązanie zostanie wykonane.

* * *

Najnowszy numer kwartalnika „Teatr Lalek" przynosi prócz artykułów czysto zawodowych i technicznych sporo cennego i ciekawego materiału dotyczącego zagadnień ruchu lalkarskiego we Włoszech, Francji, Niemczech i na Węgrzech. Następny numer „Teatru Lalek" poświęcony będzie zjazdowi lalkarzy w Warszawie i obejmie szeroki wachlarz wypowiedzi najwybitniejszych znawców, teoretyków i praktyków teatrów lalek. Pismo, jak zazwyczaj, jest bogato ilustrowane i daje doskonały przegląd wydarzeń teatralnych w Polsce.

* * *

W roku ubiegłym „Groteska" wykonała plan usługowy w 109%, dając 527 widowisk z czego 267 w terenie, które oglądało 131.477 widzów, z tego 86.849 poza stałą siedzibą. W porównaniu z rokiem 1950 liczba widzów wzrosła o 3.297. Najlepszym dowodem stałego rozwoju teatru jest sięgnięcie do cyfr z lat poprzednich, gdy „Groteskę" w roku 1945 odwiedziło tylko 24.357 widzów, a w roku 1949 — 60.245 widzów. Ten wzrost zainteresowania świadczy najlepiej jaką rolę odgrywa teatr lalek w życiu kulturalnym Polski.

* * *

W roku 1951 „Groteska" odwiedziła miejscowości w województwie krakowskim, rzeszowskim, warszawskim, wrocławskim, katowickim.

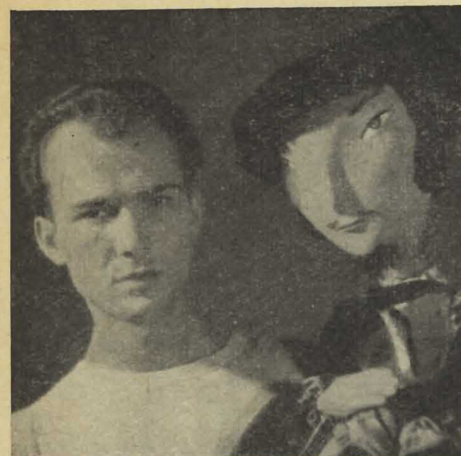
Spis miejscowości

w których wystąpiły zespoły objazdowe teatru „Groteska"

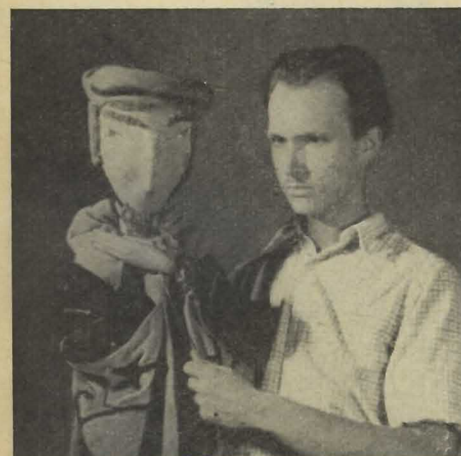
1. Andrychów
2. Będzin
3. Biały Dunajec
4. Bieńczyce
5. Bielsko
6. Bierutowice
7. Bieżanów
8. Blachownia
9. Bochnia
10. Brzeszcze
11. Brynów
12. Bystrzyca
13. Chrzanów
14. Chorzów
15. Cieplice
16. Ciężkowice
17. Czeladź
18. Częstochowa
19. Dębica
20. Duszniki
21. Dwory
22. Gnaszyn
23. Gorlice
24. Jagniątków
25. Jasło
26. Jaworzno
27. Jelenia Góra
28. Jeziorzany
29. Kalwaria
30. Karłów
31. Karpacz
32. Katowice
33. Kęty
34. Kobierzyn
35. Kowary
36. Krzesławice
37. Krzeszowice
38. Krynica
39. Kudowa
40. Lądek
41. Lewin Kłodzki
42. Łomnica
43. Łódź
44. Maków Podhalański
45. Michałowice
46. Miechów
47. Mielec
48. Międzygórze
49. Mogilany
50. Mościce
51. Mszana Dolna
52. Muszyna
53. Myślenice
54. Niedźwiedź
55. Nowa Huta
56. Nowy Sącz
57. Ostrowa Górnicza
58. Oświęcim
59. Pilzno
60. Piotrowice
61. Pleszów
62. Polanica
63. Poronin
64. Przesieka
65. Pszczyna
66. Rabka-Zaryte
67. Rabka-Zdrój
68. Robczyce
69. Rzeszów
70. Ruszcza
71. Rytro
72. Skawina
73. Skotniki
74. Słomniki
75. Sobieszów
76. Sosnówka
77. Strzemieszyce
78. Sucha
79. Szczakowa
80. Szczawnica
81. Szklarska Poręba
82. Świątniki
83. Świeradów
84. Tarnów
85. Tuchów
86. Tychy
87. Tymbark
88. Wadowice
89. Warszawa
90. Wełnowiec
91. Wieliczka
92. Wotkowice
93. Wrocław
94. Zakopane
95. Zabrze
96. Zawoja
97. Zembrzyce
98. Żegiestów
99. Żywiec

Ponadto zespoły objazdowe występowały w przedszkolach i szkołach w obrębie Wielkiego Krakowa i na Bielanach, w Prokocimiu, Czyżynach, Bronowicach, Prądnikach, Woli Duchackiej, Borku Fałęckim itd.

Kierownik objazdu i organizator widowni: ob. KWIECIEŃ Maria.

Lucjusz – Julian WOLSKI

Belial – Stefan STOJAKOWSKI

Solfernus – Zbigniew POPRAWSKI

Omnimor — Tadeusz WALCZAK

Zks — zam. 620 — pap. druk. mat. kl V 61×86 60 g — M-3-14134 — 3 000